

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Средняя общеобразовательная школа села Владимировка Тандинского кожууна

«Рассмотрено»
Руководитель МО
основных предметов
Доржу М.О.
от «30» августа 2023 г.

«Согласовано»
Зам.по УВР
Саңчат А.А.
от «31» августа 2023г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Директор МБОУ СОШ
с. Владимировка
Чамбал А.К.
от «01» сентября 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Предмет: Тувинская литература

Классы: 10-11

Уровень обучения: базовый

Учебный год: 2023 – 2024

Учитель (ФИО): Доржу Марта Оюновна

Составитель программы:
Доржу Марта Оюновна, учитель
тувинского языка и литературы,
высшая категория.

с. Владимировка – 2023г.

«Төрээн (тыва) чогаал» эртемийн Федералдыг ажылчын программазы 18.09.23

1. «Төрээн (тыва) чогаал» эртемийге Федералдыг ажылчын программа («Төрээн дыл болгаш төрөөн чогаал» эртемнер адыры) (улаштыр – тыва чогаал, тыва чогаал программазы) тыва дылын билир уругларга таарыштыр кылдынган, программада тайылбыр бижик, өөредилгениң ужур-уткалыг кезээ, программаны шийгээткениниң түннелдерин киирген.
2. Тайылбыр бижик кезээнде тыва чогаал эртемийн өөредириниң ниити сорулгазын, өөредилге планында туружун, өөредилгениң ужур-уткалыг кезээ болгаш программаны шийгээткениниң түннелдерин киирген.
3. Өөредилгениң ужур-уткалыг кезээнде кол ниити өөредилгеде класс бүрүзүнге албан өөредирин сүмелээн чогаалдарның даңзызын тодараткан.
4. Кол ниити өөредилгеге тыва чогаалды шийгээткениниң бот-тускайлаң, метапредметтиг, база тус-тус өөредилге чылының дургузунда шийгээткени предметтиг түннелдерни программада киирген.

5. Тайылбыр бижик.

5.1. Программа башкыларга өөредилгениң адырында педагогиктиг болгаш методиктиг чаа угланышышкыннарын чугулалап, ажылчын программа тургузуп ажылдаарыңга дуза көргүзөр сорулгалыг ажылдап кылдынган.

5.2. Өөредилгениң регионалдыг болгаш этнокультурлуг онзагайларын чугулалап, Россияның хөй националдыг чоннары-биле акы-дунмалышкы хамаарылгалыг, патриотчу болгаш эп-найыралчы туруштуг, бурунгаар сайзыралдыг ниитилелге амыдырап-чурттаар, ол ышкаш кожа-хелбээ чоннарның культуразын билир хамаатыны кижизидер болгаш сайзырадыр сорулга салдынган, эртемни дес-дараалаштыр өөредир принциптерже кичээнгейни углаан.

Тыва литератураның сайзырап болгаш тургустунуп келген төөгүзү – үнелиг шыгжамыр, үндезилекчи чогаалчыларның болгаш амгы үениң авторларының чогаадыкчы ажыл-чорудулгазын шинчилээри дээрге төөгүнү, ёзу-чаңчылдарны болгаш амыдыралды бүгү талалыг билип алырының онзагай аргазы, ол ышкаш кижини төрөөн чуртунга хумагалыг, чонунга хүндүткелдиг хамааты бооп өзериңге чугула эртем дээрзин уруглар шийгээдир.

5.3. Тыва литератураны төөгү, ёзу-чаңчылдар-биле холбап өөрениринге, долгандыр амыдыралды эскерип, хамааты быжыг туруштуг кижини хевирлээринге таарымчалыг чогаалдарны Программаның ужур-уткалыг кезээнде киирген.

Тыва литература эртемийн ужур-уткалыг кезээ проблема-темалыг кезектерге чардынган.

Кезек бүрүзү Тываның культурлуг амыдыралының хөгжүлдезин, ёзу-чаңчылдарын,

төөгүзүн, мөзү-шынар айтырыгларын көдүргөн чогаалдарын болгаш үзүндүлерин медреселдиги-биле билип алырынче кичээнгейни углаан.

Утка-шынары бир мөзүлөш болгаш бот-тускайлаң онзагай чогаалдарны сайгарып шиңгээдиринге Россия болгаш Тыва төөгүзүнүң идеологтуг угланышкыннары-биле холбап өөредир байдалдарны чугулага алырын программада сүмелеп турар. Ол ышкаш орус, даштыкы болгаш Россия чоннарының литературазындан өөрениринге сүмелээн чогаалдарның дөмей болгаш ылгалдыг талаларын уруглар тып, деңнеп, шүүштүрүп сайгарар. Чогаал бүрүзүнде көдүргөн ниити чидиг айтырыгларны ханы сайгарып өөренири уругларның чогаал эртеминге билиин делгемчидер.

5.4. Программада дараазында ужур-уткалыг кезектер кирген: «Кижиги - ниитилел - күрүне», «Кижиги - бойдус - депшилге», «Орус литература тыва дылда», «Делегей болгаш даштыкы литература тыва дылда», «Россия чоннарының литературазы тыва дылда», «Литература теориязы».

5.5. Тыва чогаал эртемин өөредири дараазында сорулгаларны чедип алырынче угланган: чогаал дугайында өөрөнгөн билиин улам делгемчидип, чоннуң төөгүзүн, амыдыралда ыдыктыг үнелерни база мөзү-шынар айтырыгларын бүгү талалыг көргүскөн чогаалдарны сонуургап номчуурунга, уран-чеченин амыдырал болгаш өске чогаалдар-биле холбап, деңнеп сайгарып, тайылбырлап билир, бот-тускайлаң номчуттунарынга ынак, бедик хамааты туруштуг кижини хевирлээри.

Тыва чогаал чоннуң сагыш-сеткил, мөзү-шынар болгаш ёзу-чаңчылдар шыгжамыры, үне, ниитилел ужур-уткалыг барымдаа, бот-сайзыраарынга эргежок чугула эртем дээрзин уругларга эчизинге чедир угаадып кижизидери.

5.6. Тыва чогаалды өөрениринге сүмелеп турар ниити шактар саны – 68 шак: 10 класска - 34 шак (неделяда 1 шак), 11 класска - 34 шак (неделяда 1 шак). Немелде 1-1 шактарны берген.

6. 10-гу класска өөредилгениң ужур-утказы

6.1. Кирилде.

6.1.1. Тыва литература XX вектиң эгезинде. Мөзү-шынар болгаш эстетиктиг идеал дилээшкени. Тыва литератураның үндезилекчилери болгаш ийиги салгалдың чогаалчыларының чогаалдары.

6.1.2. Тыва литератураның үндезилекчилериниң автобиографтыг чогаалдары. С.К. Тока «Араттың сөзү», С.А. Сарыг-оол «Аңгыр-оолдуң тоожузу».

6.1.3. М.Б. Кенин-Лопсан «Чүгүрүк Сарала» – бирги тыва роман.

6.1.4. И.У. Бадра «Арзылаң Күдерек» – роман-диалогия.

6.1.5. С. Пюрбүнүн аар-берге салым-чолу болгаш ооң поэзиязы.

6.3.4. С.С. Сүрүң-оолдун амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. С.С. Сүрүң-оолдун лириказы. Шүлүктөр: «Көк-көк даглар», «Ак». Роман «Ногаан ортулук».

6.3.5. Юрий Шойдакович Кюнзегештин амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Шүлүктөр: «Саргатчай», «Тожу кижии хоорайда», «Шүлүктөрнүн дөзези», «Арат оглу ужуп үнген», «Ожук даштары», «Шүлүкчүнүн орнукшулу ыржым, шириин».

6.4. Кезек «Орус литература тыва дылда».

6.4.1. Тыва чогаалчыларның очулгазында А.С. Пушкин.

Шүлүктөр: «Тураскаал», «Сибирьже», «Хоругдаттырган кижии». Роман «Евгений Онегин» (очул. С.Б. Пюрбү).

6.4.2. Тыва чогаалчыларның очулгазында М.Ю. Лермонтов.

Шүлүктөр: «Салгын хемези», «Төрээн чурт» (очул. С.А. Сарыг-оол), «Булуттар» (очул. М.Б. Кенин-Лопсан).

6.4.3. Т.Г. Шевченко. Шүлүк «Дүш», «Чагыг».

6.4.4. С.П. Щипачев Шүлүктөр «Улуг-Хем», «Кызыл», «Ынакшылды туюлундан камнап чоргар...».

6.5. Кезек «Россия чоннарының литературазы тыва дылда».

6.5.1. Чогаалчылар С.П. Щипачёвтуң, В.М. Кожевниковтуң С.П. Гудзенконуң, А.А. Прокофьевтин Тывага кээп чорааны.

6.5.2. Алтай поэзия. Ниити дыңнадыг. Владимир Ойинчинович Адаров. А.О. Адаровтуң алтай литератураның сайзыраарына салдары. Шүлүк «Көшкүн чон».

6.5.3. Шор литература. Ниити дыңнадыг. Н.Е. Бельчегешев (Койа Бельчек). Шүлүк «Ырлап тур мен».

6.5.4. Дагестан литература. Р.Г. Гамзатов. Шүлүк «Төрээн дыл» («Мээң Дагестаным» деп номдан).

6.5.5. Хакас литература. М.Н. Чебодаев. Чечен чугаа «Крепин».

6.6. Кезек «Делегей болгаш даштыкы литература тыва дылда».

6.6.1. Э Хемингуэй. Тоожу «Ашак биле далай» (очул. А. Делгер-оолдуу).

6.7. Кезек «Литература теориязы».

6.7.1. Роман. Тыва литератураның сайзыралының төөгүзүндө роман жанрының төрүттүнгени болгаш сайзыралы. Жанрларның хөй янзылыы: философчу, төөгүлүг, фантастиктиг, социал-психологтуг, шүлүктээн роман.

6.7.2. Литературлуг угланыышкыннар: тыва литературадасоциалистиг реализм, реализм.

6.7.3. Тыва литературлуг критиканың сайзыралы. Тыва литературлуг критика, төрүттүнгени. Тыва литератураның бирги шинчилекчилери: Д.С. Куулар, М.А. Хадаханэ, А.К. **7. 11-ги класска өөрөдигениң ужур-утказы.**

7.1. Кирилде. Чогаалчы-үежилерниң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы.

К.Э.К. Кудажы, Е.Т. Танова, В.С. Серен-оол, А.А. Даржай, М.К. Өлчей-оол, М.Б. Доржу, М.Б. Көжелдей, Э.Д. Донгак, М.М. Дуюнгар, Ч.Б-К. Ирбижей, Ш.М. Суван, А.Ү. Күжүгет, Н.Ш. Куулар, Э.Б. Мижит, О.К. Туң-оол, А.С. Бегзин-оол, Р.Д. Лудуп, М.Н. Ооржак болгаш өскелер-даа. Чогаалчы бүрүзүнүн бот-тускайлаң аяны.

Калзан болгаш өскелер-даа. Тыва литературлуг критиканың амгы үеде байдалы.

Литературлуг бөлгүмнерниң тыва литератураның хөгжүлдезинге салдары.

7.2. Кезек «Кижиги - ниитилел - күрүне».

7.2.1. Кызыл-Эник Кыргысович Кудажының амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Роман-эпопея «Уйгу чок Улуг-Хем» (шилиттинген эгелер). Комедия «Долуманың хуулгаазыны».

7.2.2. Екатерина Туктуг-ооловна Танованың амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Тоожу «Дошкун чылдарның чазы» (шилиттинген эгелер).

7.2.3. Василий Бора-Хөөевич Монгуштуң амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Чечен чугаа «Каткы бажы каткан эвес». Чечен чугааның идея-тематиктиг угланыышкыннары.

7.2.4. Александр Александрович Даржайның амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Проза-шүлүк «Дазыл». Шүлүглел «Игил ызы». Трагедия «Четкер четкизи». Шүлүк «Хемнербирде...».

7.2.5. Светлана Владимировна Козлованың амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Шүлүглел «Сыра».

7.2.6. Эдуард Люндупович Донгактың амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Роман «Эрги хонаштар».

7.2.7. Монгуш Борбак-оолович Көжелдейниң амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Тоожу «Төрээн чурттан ыракка».

7.2.8. Шомаадыр Дойлуевич Кууларның амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Роман «Баглааш» (шилиттинген эгелер).

7.2.9. Михаил Монгушович Дуюнгарның амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Чечен чугаалар «Мөчек ирей», «Чалбак-Мыйыс».

7.2.10. Алексей Сарыгларович Бегзин-оолдуң амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Шүлүктер: «Ачам биле Алаш хемим», «Ачамның чагы», «Философ». 7.3. Кезек «Кижиги - бойдус - депшилге»

7.3.1. Монгуш Баянович Доржунуң амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. Шүлүктер: «Ава сүдү», «Авамның ыры», «Вокзалга», «Авам чокта», «Тывааьттар».

7.3.2. Владимир Седипович Серен-оолдуң амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажил-

чорудулгазы. Шүлүктөр: «Сыгыттың аяны», «Аржаанның аялгазы». Төрээн черин чаңчылчаан тыва уран чүүлдүң хевиринге алдаржыдып ырлааны. Шүлүк «МээңТывам».

7.3.3. Антон Үержааның (А.Ү. Күжүгет) амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Шүлүктөр: «Ынак-тыр мен», «Хараган», «Хээлер».

7.3.4. Эдуард Байырович Мижиттин амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Шүлүктөрдө философчу угаап-боданышкынның ханызы: «Шүлүктүң эгези», «Ховаган», «Сээк», «Шыйлашкын», «Ары», «Мергежилге», «Дүрбүүшкүннүң дүрүмү», «Дугуй», «Аъттыг кижиге», «Кайда силер?», «Кыйгы». Трагедия «Иениң ынакшылы».

7.3.5. Игорь Иргитович Бадраның амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Шүлүктөр: «Ынакшылдың сүлдези», «Сылдызым сен».

7.3.6. Роман Дамдынович Лудуптуң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Шүлүк «Хары черге боданышкын».

7.3.7. Менги Нагаан-оолович Ооржактың чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Очулга ажылы. Тоожу Ч. Галсан «Дошкун чылдарның тоожузу».

7.3.8. Тываның херээжен чогаалчылары (ниити дыңнадыг). Херээжен чогаалчыларың тыва литератураның хөгжүлдезинге чогаадыкчы салдары. З.А. Намзырай, З.С. Байсалова, М.А. Хадаханэ, А.Х-О. Ховалыг, Э.Б. Цаллагова, Л.Х. Иргит, М.А. Күжүгет болгаш өскелер-даа. Чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы.

7.4. Кезек «Орус литература тыва дылда».

7.4.1. С.А. Есенин. Шүлүк «Сыгыг дегбээн торгу харны дүвүлендир» (очул. С.С. Сарыг-оол).

7.4.2. М. Джалиль. Шүлүк «Өөрүшкүнүң сөөлгү ыры», «Хоругдаткан» (очул. Ч.Ч. Куулар).

7.5. Кезек «Делегей болгаш даштыкы литература тыва дылда»

7.5.1. У. Шекспир Трагедия «Ромео биле Джульетта» (шилиттинген эгелер). «Сонеттер» (очул. С.Б. Пүрбү).

7.5.2. Чинагийн Галсан (Шыныкбай оглу Чурук-Уваа). Тоожу «Дошкун чылдарның тоожузу». Чечен чугаа «Хара Хөл» (очул. М.Н. Ооржак).

7.6. Кезек «Россия чоннарының литературазы тыва дылда»

7.6.1. ЛюбовьНикитовна Арбачакова. Шүлүктөр «Кырган-авам сактыышкынында», «Мээң черлерим».

7.6.2. Иван Тимофеевич Кузнецовтуң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы. Очерк «Тыва эки турачы кыстар».

7.6.3. Тываның орус дылдыг чогаалчылары (ниити билиг). Тыва төөгүзү ужур-уткалыг номнар: А.А. Пальмбах «Века и годы», В. Мачавариани «В Танну-Тыва».

И.Г. Сафьяновтуң тыва дугайында очерктери болгаш чечен чугаалары. Г.И. Принцева болгаш Э.Б. Цаллагованың лириказы.

7.6. Кезек «Литература теориязы».

7.6.1. Комедия.

7.7.2. Сатира болгаш юмор.

7.6.3. Символ.

7.6.4. Барымдаалыг тоожу.

8. Кол ниити өөредилгеге тыва чогаал эртеминиң программазын долу шиңгээткениниң даап бодап турар түңнелдери.

8.1. Кол ниити өөредилгеге тыва чогаал эртеминиң программазын долу шиңгээткениниң дараазында бот-тускайлаң түңнелдери илереттинер:

1) хамааты кижизидилге:

Россияның бедик үзел-бодал туруштуг, идепкейлиг болгаш харыысалгалыг хамаатызы хевирлеттинер;

Конституция ёзугаар бодунуң эргелерин болгаш хүлээлгелерин медереп билир, хоойлу болгаш корум-чурумга хүндүткелдиг болур;

чечен чогаалда чураан амыдыралчы байдалдар-биле холбап, чоннуң ёзу-чаңчылында, кижиге ынак, демократчы болгаш өг-бүледе үнелиг чүүлдерни хүлээп билир;

херекчок кыдыккы көрүштерге (экстремизм), хамаатыны алалай көөр (национализм) база өжээргек чорукка, социал ызыгуур, чүдүлге, сөөк-язы, национал демдектерге удур туруп билир;

ниитилелге хамаатыларның сонуургалдарын боттандырап сорулгалыг кады ажылдажылгага, школага, ол ышкаш уруглар болгаш элээдилер организацияларынга, удуртулга ажылынга киржиринге белен;

социал институттарның ажыл-чорудулгазынга дүүштүр харылзаалыг ажылдап билир;

гуманитарлыг болгаш волонтер укланыышкынныг ажылдарга идепкейлиг киржир;

2) патриотчу кижизидилге:

хөй янзы аймак-чоннуг, чүдүлге-сүзүглелинге хүндүткелдиг болгаш Россия чуртунуң хамаатызы мен деп медереп билип турары, тыва дылга, чогаалга, бодунуң төрүттүнген чериниң, Россия Федерациязының төөгүзүн өөрениринге улуг сонуургалдыг, орус болгаш делегей литературазын тыва чогаалдар-биле деңнеп өөренирин медереп билип турар; Россия Федерациязының эртемінде, уран чүүлүнде, спорт, экономиктиг болгаш технологтуг сайзыралын, чоннуң дайынчы болгаш күш-ажылчы чедишкенин үнелиг кылдыр санап чоруур;

тыва литературада Россияның ыдыктарын: символдарны, төөгү болгаш бойдус шыгжамырларын, Россия чоннарының тураскаалдарын, ёзу-чаңчылдарын болгаш эртем,

спорт, чаартылгалыг технологияларны, күш-ажылчы чедишкннерни чырытканынга кичээнгейлии;

амыдыралчы чижектерге болгаш чогаал маадырларының омур-хевиринге кижизиттинген, Ада-чуртка бараан болурунга, ону камгалаарынга белен, бодал, туруш, мөзү-бүдүш талазы-биле бүзүрелдиг;

3) сагыш-сеткил, мөзү-шынар кижизидилгези:

чоннуң сагыш-сеткилинде үнелиг чүүлдерни медреселдиги-биле билип турар;

чараш мөзү-шынарлыг чоруурун билири, кижиниң аажы-чаңыга хамаарышкан дүрүмнерин сагыырын билир;

чечен чогаал маадырларының омур-хевирлерин үлегерге ап, ук үлегерлерни сайгарып тура, тургустунган байдалдарны сагып, шиитпирни хүлээп билир;

келир үеде амыдыралында быжыг туруштуг болурунга бодунуң сорулгазын медресеп билир;

ада-иезинге база өг-бүлениң бүгү кежигүннеринге харысалгалыгы, Россия чоннарының ёзу-чаңчылдарынга, оон аңгыда чечен чогаалдарда чижектерге даянып, өг-бүле тударын, өг-бүле үнелерин медреселдиги-биле билип турар болгаш сагып билир;

4) эстетиктиг кижизидилге:

долгандыр делегейни, амыдыралды, эртем, техника сайзыралын, спорт, күш-ажыл, ниитилел харылзааларын хүлээп, үнелеп, сайгарып база херек кырында боттандырып билир;

бодунуң болгаш өске чоннарның уран чүүлүнүң янзы-бүрү хевирлерин, ёзу-чаңчылдарын болгаш улусчу чогаадылгазын хүлээп, чогаалдың сагыш-сеткил хөлзедиптер дээштиин эскерип билир;

чурттуң, делегейниң уран чүүлү, улустуң ёзу-чаңчылдары, аас чогаалы амы-хуу болгаш ниитилел ужур-уткалыг дээрзинге бүзүрелдиги;

уран чүүлдүң янзы-бүрү хевирлеринге бодунуң чогаадыкчы ажил-чорудулгазын шенеп кириштирер, оон иштинде тыва чогаалга ажилды күүседип тура, салым-чаяанын бүгү талалыг илередиринче чүткүлдүү, уран чүүлдүң янзы-бүрү хевирлеринге киржиң, бодун өскелерге таныштырып билир;

5) мага-бот болгаш сеткил-сагыш талазы-биле кадык, амыр-тайбың болурун хевирлээри, күш-дамыр кижизидилгези:

кадык-чаагай болгаш айыыл чок чоруктуң дүрүмүн сагып амыдыраарынга, бодунуң кадыкшылынга харысалгалыг чурттаарын билири;

мага-бодунуң кадыын быжыглаарынче чүткүлү, күш-культура кичээлдеринге бодун бүгү талалыг сайзырадып билири;

мага-бот болгаш угаанның кадык болурунга шаптараазынның хоралыг аажы-чаңнарга

идепкейлии-биле удур туржуп, ооң иштинде чогаал маадырларының амыдыралын болгаш хөделиишкиннерин шүүштүрүп билири;

б) күш-ажыл кижизидилгези:

күш-ажылга белени, ус-шевер болгаш өске-даа ажылдарның үнезин бот-хуузунда илередип билири, күш-ажыл, ажылчын кижилер, чогаалда маадырларның мергежилинге даянып, келир үеде мергежилин медезелдиди-биле шилип ап, сайгарып турар;

бурунгаар технологтуг сайзырал болгаш социал угланыышкынның ажылдарга идепкейлиг киржиринге белени, кадык чурттаарын суртаалдаар эгелекчи, идепкейлии, бот-хуузунда эгелекчи саналдарны киирер;

янзы-бүрү мергежилдерге сонuurгалды, келир үеде шилиир профессиязынга болгаш бодунуң амыдыралчы планын, ол ышкаш чогаал маадырларының хөделиишкиннерин үндезинге ап, боттандыраарынче чүткүлдүү;

өөредилгеге, билиг бедидип бот-өөрениринге база номчулганы шын шилилгелиг чорударынга белени;

7) экологтуг кижизидилге:

бойдус камгалаарының айтырыгларынга, ёзу-чаңчылдарга кижизиттингени, социал-экономиктиг ажыл-чорудулганың долгандыр бойдуска болгаш ниитилелге чедирип турар салдарын билип турары, тыва литературада бойдус дугайында чидиг айтырыгны көдүргөн чогаалдарны медезелдиди-биле билип турары;

бедик сайзыралдыг үеде долгандыр турар хүрээлелге хамаарыштыр бодунуң билиинге база чогаал маадырларының хөделиишкиннеринге дүүштүр, ажыл-чорудулгазын планнап, херек кырында чорудуп билири;

долгандыр турар хүрээлелге хора чедирип турар боттуг барымдааларга удур, ол ышкаш чечен чогаалда көргүскен болушкуннарны сайгарып, төтчеглекчи чоруктарга удур идепкейлиг туржур;

бойдуска хора чедирер байдалдарны баш бурунгаар оштап, оларны болдурбазын, доза туруптар аргаларны билир;

бойдус камгалалынга хамаарышкан арга-дуржулгазын, ол ышкаш чечен чогаалдан номчуп, билип алган билиин делгемчидер;

8) эртем үндезинниг угаап шиңгээдигни билири:

сайзыраңгай үе, поликультурлуг делегейге, янзы-бүрү ёзу-чаңчылдар хүлээп сайгарар диалог азы ниитилел чергелиг дуржулгалар солчурунга эртемниң хөгжүлдезин өөренип, бодунуң туружун тып, быжыглаар салдарлыг делгем көрүүшкүннүг болуру уругларга хевирлеттинер;

өөренип сайгарган болгаш бот-тускайлаң номчаан чогаалдарынга даянып, чугаа болгаш номчулга культуразын, кижилер аразында харылзааларны, долгандыр делегейни

шингээдир арга дээрзин билир;

эртем ажылының үнелиин медереп билир, шинчилел болгаш төлевилел ажылдары болгаш литературлуг темаларга бот-хуузунда болгаш бөлүктөп ажылдаар.

8.2. Кол ниити өөрөдилге программазын, литературлуг билиглерни шингээди, бот-тускайлаң түңнелдер чедип алган соонда, сеткил-сагыш байдалын шын тудуп өөренири уругларга хевирлеттинер:

сеткил-сагыжының көдүрлүп, хөлзөп турар байдалын эскерип, бодунуң иштики делегейиниң кайнаар сайзырап бар чыдарын бот-хуузунда миннип билир, бодунга бүзүрелдиг;

бот-башкарнып, бодунуң аажы-чаңын хайгаарап, тургустунган байдалдарга дүүштүр чувени эндевели болгаш сагыш-сеткилин оожургадып билир;

сорулганы боттандыраарыңа, чедииникини болгаш эки түңнелди чедип алырыңа бүзүрелдии, эки сеткилдии, чылдагаан тургузуп билири, идепкейлии, бодунуң харык-шинээнге дүүштүр өөрөдилгениң ажыл-чорудулгазын шын чорудуп билир;

өскелерниң бодалы-биле каттыжып, сагыш-сеткилин үлежип, кады ажылдажылга үезинде деткижиб билир;

өске кижилер-биле харылзаа тударыңа, демнежиб ажылдаарыңа, сонуургал болгаш чөрүлдээлер шиитпирлээринге сайгарган чогаалдарыңдан чижектерни үндезинге ап, ниитилелдин дүрүмнерин билир.

8.3. Кол ниити өөрөдилгеге тыва чогаалды шингээткен түңнелинде угаап шингээдириниң, харылзажылга чорударының болгаш башкарылгалыг бүгү-талалыг кылдыныгларың, демнежиб ажылдаарың күүседип билири уругларга хевирлеттинер.

8.3.1. Өөрөдилгениң угаап шингээдириниң бүгү талалыг кылдыныгларының кезээнде кирип турар логиктиг боданыышкынның дараазында аргалары уругларга хевирлеттинер: чугула айтырыгны бот-хуузунда онзагайлап илередип чугаалаар, ону бүгү-талазы-биле ылавылап көөр;

чогаал маадырларың деңнеп, чогаалдарың, сөзүглелдерниң онзагайларың тодарадып, литературлуг барымдааларың түңнеп сайгарарда, боттуг демдектер азы үндезиннерни тургузуп билир;

ажылдың сорулгазың, ону боттандырап көргүзүкчүлериң болгаш үнелээр негелделерни салып билир;

чогаалдарда болушкуннарны дүрүм ёзугаар болурун болгаш чөрүлдээлерин илередир; сорулгага дүүштүр эдилге-чазалга кириери, даап манап турар түңнелдерниң частынып азы дүгжүп болурун үнелеп билир;

номчукчу дуржулгазыңа даянып, амыдыралчы айтырыгларыңны шиитпирлээринге чогаадыкчы хөделип билир.

8.3.2. Өөредилгениң угаап шиңгээдириниң бүгү-талалыг кылдыныгларының кезээнде кирип турар шинчилел ажылын күүседип билиринге өөреникчилер хевирлеттинер: өөрөнгөн чогаалдарын сайгарар, литературлуг үндезиннерге даянып, шинчилел болгаш төлевилел ажылдарын бадыткалдыг чижектерни дилеп, үндезинге ап тургаш, шинчилел ажылын бот-хуузунда күүседир, ук ажылды ажыглаарын сайгарып билир; тыва чогаалда билиинге дүүштүр ажылдарның янзы-бүрү хевирлерин өөредилгениң аңгы-аңгы байдалдарында күүседип, тайылбырлап, өскертип билир; эртем терминологиязын, амгы литературада өзек билиишкиннерни болгаш методтарны билир;

номчукчу дуржулгазынга даянып, өөредилге болгаш амыдырал байдалдарын дүүштүр хууда сорулгаларны салып билир;

болуушкуннуң чылдагаанын болгаш түннелин, сорулганы боттандыраарын болгаш күүседирин даап бодаар, бодунуң бодалдарын бадыткаар барымдааларны тывар үндезиннер болгаш үнелээр демдектерни тодарадыр;

сорулганың түннелдерин сайгарар, оларны үндезинниг болгаш шүгүмчүлекчи шын сайгарар, өскерилгелер болу берип болурун баш бурунгаар даап тодарадыр;

тургустунган байдалга үнелелди бээр, шиңгээткени чаа арга-дуржулгага үнелеп берип билир;

чечен чогаалдарны сайгарып өөрөнгөн билиглерин шиңгээдири болгаш амыдыралга ажыглаарын билир;

тус-тус эртемнерде билиин тыва чогаал эртеми-биле демнештирип билир;

берге айтырыгны шиитпирлээринге чаа бодал, онзагай аргаларны саналдап билир, ажылдың таарымчалыг аргаларын саналдап билир.

8.3.3. Өөредилгениң угаап шиңгээдир бүгү-талалыг кылдыныгларының кезээнде кирип турар медээлер-биле ажылдап билир арга-шинек уругларга хевирлеттинер:

Өөрөнгөн темага хамаарыштыр медээ чыып алырының аргаларын билир, аңгы-аңгы үндезиннеринден чугула медээни дилеп-тыварын, сайгарарын, чаңгыс аайлаарын болгаш тайылбырлаарын бот-тускайлаң күүседир;

чогаал теориязынга хамаарыштыр янзы-бүрү хевирлер, жанрлар дугайын дыңнакчыларга таныштырып, өөрениринге таарымчалыг арганы шилип, сөзүглел тургузузарын билир; чогаалдан болгаш өске үндезиннерден алдынган медээлерниң шынныын, хоойлу-дүрүмге дүүшкээн, ээлдек-эвилең аажы-чаңныг болур өй-чижээнге дүгжүрүн үнелеп билир;

угаан ажылы, харылзаа тудар болгаш ажыл-чорудулганы мөөңнээр сорулгаларны боттандыраарда, медээ болгаш харылзаажылга технологияларының аргаларынга медээлел болгаш харылзаажылганың айыыл чок дүрүмнерин сагып билир;

медээ болгаш харылзаажылганың айыыл чок дүрүмнериниң бодунга хамааржып турарын

билир.

8.3.4. Өөредилгениң харылзажылга чорудар бүгү талалыг кылдыныгларынга хамааржыр кижилер-биле харылызаа тудуп, чугаалажып билири уругларга хевирлеттинер: Кичээлдерге болгаш амыдыралдың бүгү байдалдарында кижилер-биле шын харылзаа тударын билир;

им-демдек, айтып көргүзөр арга-биле харылзажырын ажыглап, социал им-демдектерниң утказын билир, чөрүлдээлиг байдалдар тургустунуп болур чылдагааннырны билип, чавырылдырарын медреселдии-биле билир;

чугаалажылганың янзы-бүрү аргаларын, удур-дедир билчиини тургузуп шыдаар; чогаал сайгарылгазының үезинде, барымдааларга даянып диалог чугааны боттандыраар, бодалын, туружун бадыткап, дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглап, чугааның утказын делгем, тодаргай илередип билир.

8.3.5. Өөредилгениң башкарылгалыг бүгү талалыг кылдыныгларының кезээнде кирип турар бодунуң ажыл-чорудулгазын таарыштырып ажылдап билири уругларга хевирлеттинер:

угаап шиңгээдир ажылдарны бот-тускайлаң күүседип билир, берге айтырыгларны илередип шыдаар, бодунуң өөредилге ажыл-чорудулгазынга хууда сорулгаларын, ооң иштинде чечен чогаалды өөренирин билир, амыдыралчы байдалдарга дүүштүр чугааны таарыштыр илередир;

ажылды таарыштыр күүседир билиинге, аргаларынга болгаш ажылдың чугулазын тодарадып шыдаар, чогаалды шиңгээдирин бот-тускайлаң планнап билир;

номчуттунар арга-дуржулгазынга даянып, тыва чогаал эртеминге сонuurгалын делгемчидер;

шын шилилгелиг номчулганы медреселдии-биле билир, ону бадыткап шыдаар, шилилгениң түңнели дээш харысалганы алыр;

чогаал эртеминге шиңгээткен билиглеринге даянып, таарыштыр ажылдаар арга-дуржулгазын үнелеп билир;

аңгы-аңгы эртемнерге, ооң иштинде тыва чогаалга, шиңгээткен билиин хөйге тодаргай таныштырарынга сонuurгалдыг, өөредилгеге болгаш культурага хамаарышкан билииниң деңнелин бедик тудуп билир.

8.3.6. Өөредилгениң башкарылгалыг бүгү талалыг кылдыныгларының кезээнде кирип турар бодун хайгааранып ажылдап билири уругларга хевирлеттинер:

тургустунуп келген чаа байдалдарны хайгаарап, ажылынга эдилге-чазалганы киирер, түңнелдерниң сорулгага дүгжүп турарын үнелээр;

бот-үнелел дээрге ажылының уг-шиин тодарадып, угаап шиңгээдир үндезинин, түңнелин медресеп билири дээрзин билир;

тургустунган байдалга дүүштүр үнелел, шын шиитпир шилиир таварылгада, ажылынга бот-үнелел аргаларын ажыглаар;

тургустунуп болгу дег частырыгны шын үнелээр, оларны болдурбазы-биле үезинде шиитпир хүлээп билир.

8.3.7. Өөредилгениң башкарылгалыг бүгү талалыг кылдыныгларының кезээнде кирип турар бодун болгаш өскелерни хүлээп ап ажылдап билири уругларга хевирлеттинер:

бодунуң четпестерин болгаш эки талаларын эскерип, билип турар;

өөредилге үезинде ажыл-чорудулгазын, ооң иштинде чогаалды номчуп, ында маадырларның овор-хевирин болгаш чидиг айтырыгларны сайгарып тура, чылдагааннарны кичээнгейге ап, бодунуң болгаш өскелерниң бадыткалдыг түңнөп турарын хүлээп билир;

литературлуг темаларга хамаарышкан маргылдаалыг чугаа үезинде, боду болгаш өскелер частырыгны кылып болурун угаап билир;

чогаал теориязынга шиңгээткен билиинге даянып, өске кижиниң көрүжүн, туружун барымдаалап, амыдыралда айтырыгларны сайгарар арга-шинээн хөгжүдөр.

8.3.8. Кады ажылдажылганың дараазында билиглери уругларга хевирлеттинер:

бөлүкке азы бот-тускайлаң ажылдаарын билир, ажыглап турар;

коллективтиң ниити сонуургалынга болгаш кежигүн бүрүзүнүн бот-тускайлаң арга-шинээнге дүүштүр кады ажылдаарының угланышкыннарын болгаш аргаларын шилип билир;

кады ажылдаарының сорулгаларын хүлээп, организаптап, сорулганы чедип алып ажылдарны баш бурунгаар тургузуп билир: план ёзугаар ажылдаарын, киржикчилер-биле сүмелешип ажылдарны хуваажыр, кады ажылдаанының түңнелдерин сайгарып билир; бөлүктүн ажылын үнелээр, түңнелдерни барымдааларга дүүштүр бодунуң болгаш бөлүкте киржикчи бүрүзүнүн киржилгезиниң шынарын чөптүг үндүрүп билир;

чаа төлевилелдерни, ооң иштинде литературлуг төлевилелдерни тургузар, идея болгаш уг-шииниң онзагайын, херек кырында ажыглааарын чедингир саналдап билир;

тыва чогаал эртеминге төлевилелди күүседип, шын, виртуалдыг болгаш интеграция байдалынга демнешип тура, ажылды дүүштүрүп, харылзаштырып билир;

идепкейжи, чогаадыкчы болгаш сагынгыр-тывынгыр ажылдаар.

8.4. Төрээн (тыва) чогаалды өөрөнгениниң предметтиг түңнелдери.

10-гу классты доозуп тура, уруглар дараазында билиглери шиңгээдип алып:

өөрөнгөн чогаалдарда өзек чидиг айтырыгларны бижиттинген үезин барымдаалап, сайгарып турар;

өөрөнгөн чогаалдарының литературлуг угланышкыннарын тодарадып, оларның им-демдектерин ылгап билири;

мөзү-шынар айтырыын сайгарар, үнезин тодарадыр, амгы үе-биле холбаалыын сайгарып, бодалын илередип билир;

чаңгыс үе-чадада бижиттинген чогаалдарны деңнеп, ылгап, уран чечен, критиктиг болгаш эртем тайылбырлыг шүүштүрүп билир;

чогаал эртеминге шиңгээткен дүрүмнерге билиин херек кырында ажыглап билир;

сөзүглел, чечен чогаал номчукчуга, үежизинге болгаш келир салгакчыга авторнуң кыйгырыы дээрзин хүлээп билир;

номчулганы чугулалап, бот-тускайлаң номчуур чогаалдарын шилиир чылдагааннарын тодарадып билир;

чогаал маадырларынга деңнелгелиг характеристиканы тургузуп билир, берге айтырыгга бадыткалдыг харыыны берип, тайылбырлаар, боду сөзүглел чогаадып билир;

чогаалга хамаарышкан чурукка болгаш кино-чурукка үнелел берип билир;

номчаан чогаалдарынга болгаш янзы-бүрү жанрларда бижиттинген чогаалдарга рецензия, үнелел бижип билир;

орус, делегей болгаш Россия чоннарының чогаалдарының очулгаларынга үнелел, дыңнадыг кылыр;

төлевилел-шинчилел ажылын өөрөнгөн чогаалдарынга, сайгарылгалыг ажылдарга, тускай шинчилелдерге даянып кылып билир.

8.5. Тыва чогаалды өөрөнгениниң предметтиг түңнелдери.

11-ги классты доозуп тура, уруглар дараазында билиглерни шиңгээдип алыр:

кижиниң делегей көрүүшкүннүң хевирлеттинеринге тыва литератураның салдарын билир; литературлуг агымнар болгаш чогаалчының бот-тускайлаң онзагай аяны, чечен чогаал-биле оларның харылзаалыын чергелештир сайгарып чорудуп билир;

тыва литератураның үндезилекчилерин, амгы үениң чогаалчыларын, оларның билдингир чогаалдарының аттарын билир, чогаадыкчы ажыл-чорудулгазында төөгүлүг болгаш уран чечен ужур-уткалыг барымдааларны, маадырларының «мөңгө овур-хевирин» азы ниитилешкек овур-хевирлерни тодарадып билир;

сөзүглелге, чогаалга төөгү-культура ужур-уткалыг тайылбырны кылып билир;

чечен чогаалды тус-тус эртемнер-биле: төөгү, химия, биология, география болгаш өске-даа эртемнер-биле холбаалыг сайгарып билир;

роман, тоожу, шии азы шүлүк чогаалдарының уран чүүлдүң өске хевирлери-биле холбаалыын (театр, видео болгаш аудио бижилге, чурук каасталгазы) тайылбырлап билир; библиографтыг айтылга, библиотекада каталог, справочниктер, энциклопедиялар, словарьлар, тускай литература-биле ажылдап билир;

амгы тыва литература дугайында медээни кандыг-бир үндезиннерден, ооң иштинде Интернет четкизинден, чыып болгаш таныштырып билир;

тыва, орус болгаш делегей литературазындан, оон аңгыда Россия чоннарының литературазындан «мөңгө» темаларны болгаш чидиг айтырыгларны көдүргөн чогаалдырны билир, деңнелгелиг сайгарылганы кылып билир.

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН 10 класс-68ш.

№	Кичээлдин темалары	Шагы	Эрттирер хуну	
			План	Факт
1	Кирилде кичээл. Тыванын Россияга каттышканы болгаш тыва литературанын уламынай хогжудези.	1		
2	С.К. Токанын бот-намдары.	1		
3	С.К. Тока «Араттын созу» Ийиги номдан эгелер «Он сургуул», « Улуг-Ужар».	1		
4	С.К. Тока «Араттын созу»: « Улуг Москва, амыр-ла!», «Улуг ооредилге эгелээн»	1		
5	Ч/с. Чогаадыг «С.Тока- улуг политик»	1		
6	Степан Агбанович Сарыг-оолдун бот-намдары.	1		
7	С.А. Сарыг-оол «Оскустун чалбарыы», «Чараш карак», «Ынакшыл», «Урезинчигеш» шулуктери.	1		
8	С.А. Сарыг-оол «Ангыр-оолдун тоожузу» деп ийи номнуг роман «Чугаанын эгези», « Чиктиг, солун чугаалар».	1		
9	С.А. Сарыг-оол «Ангыр-оолдун тоожузу» «Кижилер оскерилген», «АРЭВЭ-ге кирип алдым»,	1		
10	С.А. Сарыг-оол «Ангыр-оолдун тоожузу» «Кызыл хоорай»,«Чаа дужаал»,	1		
11	С.А. Сарыг-оол «Ангыр-оолдун тоожузу» «Ланчыны карандаш солаан»	1		
12	Ч/с. Чогаадыг «Ангыр-оолдун тоожузу»-тыва амыдыралдын энциклопедиязы»	1		
13	С.А. Сарыг-оол «Алдын-кыс» 1-ги кезээ	1		
14	С.А. Сарыг-оол «Алдын-кыс» 2-ги кезээ	1		
15	Ч/с. Чогаадыг «Алдын-кыс-толептиг уруг»	1		
16	С. Б. Пюрбюнун бот-намдары.	1		
17	С. Б. Пюрбю «Чангыс сос дээш», «Куску сесерликке», «Алды айнын дунезинде», «Чуртталганын аялгазы»,	1		
18	Ч/с. Проект «С.Б. Пюрбюнун дугайында чуну билир мен»	1		
19	С.Б. Пюрбю «Уем болгаш уе-чергем дугайында» 1-ги эге.	1		

20	С.Б. Пюрбю «Уем болгаш уе-чергем дугайында» 2-ги эге.	1		
21	Чс. Чогаадыг	1		
22	Олег Карламович Саган-оолдун бот-намдары.	1		
23	Олег Карламович Саган-оол «Доспестер» (1,3,6-гы эгелер).	1		
24	Олег Карламович Саган-оол«Доспестер» (7,20,21,26-гы эгелер)	1		
25	Олег Карламович Саган-оол«Доспестер» (27,34,35,36-гы эгелер)	1		
26	Олег Карламович Саган-оол «Доспестер». Туннел кичээл	1		
27	Чс. Чогаадыг	1		
28	Иргит Ужунеевич Бадранын бот-намдары.	1		
29	Иргит Ужунеевич Бадра «Арзылан Кудерек» Бирги кезээ.	1		
30	Иргит Ужунеевич Бадра «Арзылан Кудерек» Бирги кезээ.	1		
31	Иргит Ужунеевич Бадра. «Арзылан Кудерек» ийиги кезээ.	1		
32	Иргит Ужунеевич Бадра. «Арзылан Кудерек» ийиги кезээ.	1		
33	Иргит Ужунеевич Бадра. «Арзылан Кудерек» ушку кезээ.	1		
34	Иргит Ужунеевич Бадра. «Арзылан Кудерек» ушку кезээ.	1		
35	Чс. Чогаадыг	1		
36	Салчак Одекеевич Тамбанын бот-намдары.	1		
37	Салчак Одекеевич Тамба «Мээн байым», «Аалдап четсе», «Капитан Гастеллога», «Созум утпа» деп шулуктери.	1		
37	С. О. Тамба «Амыргалаар». Бирги ном.	1		
39	С. О. Тамба «Амыргалаар». Бирги ном.	1		
40	С. О. Тамба «Амыргалаар». Ийиги ном.	1		
41	С. О. Тамба «Амыргалаар». Ийиги ном.	1		
42	Чс. Чогаадыг	1		
43	Константин Чанзанович Тоюннун бот-намдары.	1		
44	Константин Чанзанович Тоюннун «Когерим», «Ыраажы кыс» деп шулуктери.	1		

45	КДН. Орус литература арыннары. А.С. Пушкин «Тураскаал», «Хоругдаттырган кижиге», «Сибирьже».	1		
46	М.Ю. Лермонтов «Салгын хемези», «Булутгар», «Торээн чурт».	1		
47	Салим Сазыгович Сурун-оолдун бот-намдары. «Кок-кок даглар», «Ак» деп	1		
48	шулуктери. «Ногаан ортулук» деп тоожузу	1		
49	С.С. Сурун-оол «Ногаан ортулук»	1		
50	Чс. Чогаадыг	1		
51	С.С.Сурун-оол «Тывалаар кускун»	1		
52	С.С.Сурун-оол «Тывалаар кускун»	1		
53	С.С.Сурун-оол «Тывалаар кускун»	1		
54	Чс. Чогаадыг	1		
55	М.Б.Кенин-Лопсаннын бот-намдары.	1		
56	Сонеттер.	1		
57	М.Б.Кенин-Лопсан «Чугурук Сарала»	1		
58	М.Б.Кенин-Лопсан «Чугурук Сарала»	1		
59	М.Б.Кенин-Лопсан «Чугурук Сарала»	1		
60	С.С.Сурун-оол «Тывалаар кускун»	1		
61	С.С.Сурун-оол «Тывалаар кускун»	1		
62	С.С.Сурун-оол «Тывалаар кускун»	1		
63	М.Б. Кенин-Лопсан «Буян-Бадыргы» деп романдан узундулер.	1		
64	М.Б. Кенин-Лопсан «Буян-Бадыргы» деп романдан узундулер.	1		
65	М.Б. Кенин-Лопсан «Буян-Бадыргы» деп романдан узундулер.	1		
66	Ю.Ш.Кюнзегештин бот-намдары. «Саргатчай», «Арат оглу ужуп унген».	1		

67	Тыва литературада чечен чогаал критиказы. Э.Хемингвей «Ашак биле далай»	1		
68	Ч/с. Интеллектуалдыг оюн.	1		

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКИН 11 класс-68ш

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Эрттирер хуну	
			План	Факт
1	Кирилде кичээл. Тыва литературанын амгы учурдазы (1971-1992)	1		
2	К-Э. К. Кудажи чогаадыкчы ажыл-ижи, намдары.	1		
3	К-Э. К. Кудажи «Уйгу чок Улуг-Хем». Бижиттинген тоогузу.	1		
4	К-Э. К. Кудажи «Уйгу чок Улуг-Хем». Монгун том. 12-ги эге. Романнын маадырларынын амыдыралы.	1		
5	К-Э. К. Кудажи «Уйгу чок Улуг-Хем». Монгун том. 16-гы эге. Романнын маадырларынын амыдыралы.	1		
6	К-Э. К. Кудажи «Уйгу чок Улуг-Хем». Алдын том. 4,7-ги эгелер.	1		
7	К-Э. К. Кудажи «Уйгу чок Улуг-Хем». Алдын том. 8-ки эге.	1		
8	Ч.с Чогаадыг «	1		
9	К-Э. К. Кудажи «Долуманын хуулгаазыны» Комедиянын идеяларынын амыдыралчы ундезиннери.	1		
10.	К.Кудажи «Долуманын хуулгаазынын». дылынын онзагайы	1		
11	Ч.т. Комедия-шии чогаалынын бир хевири	1		
12.	Е.Танованын чогаадыкчы ажыл-ижи. Шулукутери. «Даглар» «Хулук-Бора».	1		
13	Е.Танованын балладалары. «Дошкун чылдарнын чазы»: «Ала-шокар чаш назын» 1,2,3,4 эгелер.	1		
14	Е.Танованын балладалары. «Дошкун чылдарнын чазы»: «Ала-шокар чаш назын» 5,6,7,8 эгелер.	1		
15	Е.Танованын балладалары. «Дошкун чылдарнын чазы»: «Дувурээзинниг чалыы назын» 1,2,3,5,6,7 эгелер.	1		
16	Е.Танованын балладалары. «Дошкун чылдарнын чазы»: «Дувурээзинниг чалыы назын» 8,9,10,11,12,13-ку эгелер.	1		
17	Е.Танованын балладалары. «Дошкун чылдарнын чазы»: «Озалдап калган аас-кежик»	1		
18	Е.Танованын балладалары. «Дошкун чылдарнын чазы»: «Озалдап калган аас-кежик»	1		

19	В.Б-Х. Монгуш. Чогаалчынын допчу-намдары, чогаадыкчы ажил-ижи.	1		
20	В.Б-Х. Монгуш «Каткы бажы каткан эвес»	1		
21	Ч.т. Сатира, юмор жанрынын дугайында билиг.	1		
22	С.В.Козлованын бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «Чаражын аар», «Агы» деп шулуктери.	1		
23	С.В.Козлов «Сыра» - тураскадыг-шулуглел	1		
24	С.В. Козлова «Сыра». Идеязы	1		
25	Ч.с. Тыванын орус дылдыг чогаалчылары	1		
26	Иннокентий Георгиевич Сафьянов (Эккендей)	1		
27	ЧТ. Орус дылче тыва чечен чогаал очулгазы. Очулдурукчулар болгаш очулгалар.	1		
28	ЧТ. Орус дылдан тыва дылче очулгалар. Сергей Александрович ЕСЕНИН «Сыгыг дегбээн торгу харны дувулendir»	1		
29	Монгуш Баянович Доржунун бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «Тыва аъттар» деп шулуу.	1		
30	М.Б.Доржу «Ава суду» деп шулуунун темазы, идеязы.	1		
31	Ч.с. Чогаадыг «Ава-адап ханмас унелиг сос»	1		
32	А.Даржайнын чогаадыкчы ажил-чорудулгазы. «Далайны мен караам-биле корбээн мен»	1		
33	А.Даржай «Дазыл», «Хемнер бирде...»	1		
34	А.Даржай «Игил ызызы».	1		
35	А.Даржай «Игил ызызы».	1		
36	А.Даржай «Четкер четкизи». Амгы уеде аныяк салгалдын нарын айтырыглары.	1		
37	А.Даржай «Четкер четкизи».	1		
38	Чинагийн Галсан (Иргит Чынакпай оглу Калзан) чогаадыкчы ажил-ижи.	1		
39	Чинагийн Галсан «Дошкун чылдарнын тоожузу»	1		
40	Чинагийн Галсан «Дошкун чылдарнын тоожузу»	1		
41	Владимир Седипович Серен-оолдун чогаадыкчы ажил-ижи. «Сыгыттын аяны» деп шулуу.	1		
42	В.С.Серен-оол «Мээн Тывам»	1		
43	Ч.с. Чогаадыг «Мээн Тывам-биле таныжынар»	1		
44	УИЛЬЯМ ШЕКСПИРнин бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «Сонеттер»	1		
45	У. Шекспир «Ромео биле Джульетта»	1		
46	У. Шекспир «Ромео биле Джульетта»	1		
47	Эдуард Люндюпович Донгактын бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «Эрги хонаштар»	1		
48	Э.Донгак«Эрги хонаштар» Эрткен орук болгаш амгы уе.	1		
49	«Эрги хонаштар». Тыва улустун чаа салгалынын чанчыл-сузуглелдери.	1		
50	Романнын уран-чечени, дылы.	1		
51	Монгуш Борбак-оолович Кожелдейнин бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «Часкы хаттар», Бирги эге	1		

52	М.Б. Кожелдей «Часкы хаттар». Ийиги эге	1		
53	М.Б. Кожелдей «Часкы хаттар». Ушку эге	1		
54	Ч.с. Чогаадыг. Кара-кыс биле Мартаажыктыё ынакшылы	1		
55	Шомаадыр Дойлуевич Кууларнын бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «БАГЛААШ» (Романдан эгелер)	1		
56	«Баглааш» деп романда диригжидилгелерни ажыглааны.	1		
57	ЧСК. Чогаадыг «Баглааш – ыдыктыг эдилел».	1		
58	ЧТ. Чурумалдыг символ.	1		
59	Иван Тимофеевич Кузнецов «Эки турачы тыва кыстар»	1		
60	Антон Уержаанын бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «Ынак-тыр мен», «Хараган», «Хээлер»деп шулуктери	1		
61	Михаил Монгушевич Дуюнгарнын бот-намдары болгаш чогаадыкчы ажил-ижи. «Мочек ирей»	1		
62	.М.М.Дуюнгар «Мочек ирей». Темазы, идеязы.	1		
63	Муса ДЖАЛИЛЬ. «Соолгу ыры», «Хоругдаткан» деп шулуктери	1		
64	Э.Б.Мижит «Сээк», «Ары», Шыйлашкын» «Дугуй», «Аьттыг кижиги», «Кайда силер?»	1		
65	Эдуард Баирович МИЖИТ «Иенин ынакшылы»	1		
66	Игорь Иргит «Ынакшылдын сулдези», «Сылдызым сен» деп шулуктери.	1		
67	Алексей Сарыгларович Бегзин-оолдун чогаадыкчы ажил-ижи. «Ачам биле Алаш хемим», «Ачам чагыы», «Философ» деп шулуктери.	1		
68	Амгы тыва литературада херээжен шулукчулер. Амгы тыва шулук чогаалынын сайзыралы.	1		

